

Multilingvism și peisaj lingvistic în cotidienele maghiare din Transilvania în perioada interbelică

Peisajul lingvistic se referă în primul rând la ansamblul inscripțiilor, cuvintelor, textelor și imaginilor afișate în spațiile publice. Însă abordarea bazată pe conceptul de peisaj lingvistic poate fi aplicată și la analiza materialelor de presă dintr-o anumită regiune și perioadă istorică. Mass-media reprezintă un spațiu esențial al sferei publice, iar în regiunile multietnice, peisajul lingvistic al presei reflectă statutul limbilor la fel ca utilizarea acestora în spațiile publice, pe străzi, în instituții publice, în unități de învățământ și în spațiul comercial. Bilingvismul sau multilingvismul comunicatelor și al altor texte publicate în paginile produselor de presă care, prin funcția și publicul lor țintă, sunt considerate monolingve, inclusiv proporția și poziționarea fiecărei limbi în cadrul acestora, au o semnificație simbolică. Aceste elemente evidențiază statutul și importanța limbilor, vizibilitatea limbilor minoritare, prin urmare peisajul lingvistic reflectă și relațiile de putere, precum și cele de subordonare și de dominare dintre grupurile minoritare și majoritare.

Volumul analizează problematica multilingvismului și a peisajului lingvistic în ziarele maghiare din Transilvania, România, într-un interval temporal decisiv din punctul de vedere al apariției și răspândirii fenomenelor de contact lingvistic în presă, cu evenimente care au contribuit semnificativ la procesele ulterioare de pierdere a limbii. Reorganizarea granițelor de stat a fost însoțită de transformarea relațiilor etnice, lingvistice și a politicii lingvistice, ale căror efecte sunt vizibile încă de la începutul anilor 1920 în modul de utilizare a limbii în presa maghiară, în folosirea denumirilor de instituții și localități, precum și în politica de publicitate și anunțuri. Începând cu al treilea deceniu al secolului al XX-lea, în presa maghiară din Transilvania utilizarea toponimelor și a numelor de instituții în ziare, precum și limba anunțurilor oficiale, au fost reglementate în mod analog spațiului public real.

Analiza fenomenelor prezentate se desfășoară în cadrul următoarelor aspecte sociolingvistice: textele multilingve și alternanța codurilor în limba scrisă, problema traductibilității numelor proprii, evoluția cercetărilor privind peisajul lingvistic, precum și atitudinile lingvistice manifestate în presa epocii. Lucrarea include o scurtă istorie a cercetărilor privind contactele lingvistice româno-maghiare, precum și un cadru istoric și o istorie a presei, cu accent deosebit asupra politicii minoritare și lingvistice din Bazinul Carpatic, a restricțiilor lingvistice impuse minorităților și a reglementărilor privind presa minoritară.

Cea mai amplă parte a volumului este dedicată analizei detaliate a elementelor lingvistice românești, cu accent special pe sfera administrativă și economică, considerate spațiile în care denumirile, toponimele și fragmentele de text în limba română apar cel mai frecvent. Sunt prezentate texte oficiale bilingve sau în limba română, comunicate și anunțuri oficiale, denumiri de instituții și funcții, precum și denumiri de acte și documente. Capitolul analizează, de asemenea, câmpul lexical al administrației și fenomenele de contact lingvistic din limbajul economic și publicitar. Acestea includ denumiri de instituții financiare, societăți comerciale și întreprinderi, nume de produse și profesii, și anunțuri în limba română. În anunțurile economice și comerciale sunt vizibile tendințele care au influențat utilizarea limbii, întrucât în acest domeniu, pe lângă cenzură și reglementări, au prevalat și interese economice și financiare, cum ar fi menținerea și creșterea puterii de cumpărare. Pe aproape întreaga perioadă se poate observa tendința utilizării denumirilor de întreprinderi în limba maghiară, bilingve sau multilingve, fenomen care se regăsește și în denumirile de produse și servicii, precum și în denumirile de profesii din anunțurile de angajare. Capitolul abordează funcția dublă – comunicativă și simbolică – a elementelor peisajului lingvistic, precum și relația dintre vizualitate și extinderea fenomenelor de contact lingvistic. Peisajul lingvistic toponimic este analizat într-un subcapitol distinct, care examinează utilizarea denumirilor de localități și străzi în ziarele maghiare. Acesta prezintă date statistice privind utilizarea denumirilor de localități în limba maghiară, română și bilingvă în marile orașe, în diferite perioade.

Analiza include și elementele lingvistice germane prezente în ziarele maghiare. Deși motivele utilizării acestora diferă în mai multe privințe de cele ale elementelor românești, ele au influențat în mod semnificativ peisajul lingvistic al presei maghiare din perioada respectivă, în special în regiunile cu o populație săsească numeroasă. Numele proprii, cuvintele și fragmentele de text în limba germană apar în principal în sfera economică și comercială, fiind incluse aici și toponimele germane. Analiza domeniului publicitar se extinde și asupra elementelor publicitare în limba engleză și franceză, care – deși nu au constituit obiectul principal al cercetării – fac parte din caracterul multilingv al presei epocii.

Concluziile rezultate în urma analizei evidențiază alternanța codurilor ca element definitoriu al textelor multilingve, atitudinile lingvistice care au modelat limba presei maghiare din perioada respectivă, relația dintre schimbările sociale și utilizarea limbii scrise, alături de legătura dintre gen, context și alegerea limbii, cu referire și la diferențele regionale.

Importanța cercetării constă în analiza detaliată a fenomenelor de contact lingvistic în limba scrisă, în special în limba presei, analiză care repre-

zintă o contribuție semnificativă la literatura de specialitate sociolingvistică maghiară și internațională. În timp ce în ultimele decenii cercetarea peisajului lingvistic s-a concentrat în principal asupra inscripțiilor stradale și a spațiilor publice, prezentul volum examinează peisajul lingvistic al presei într-o perioadă istorică specifică. Publicarea rezultatelor cercetării contribuie la extinderea cunoștințelor sociolingvistice, la înțelegerea fenomenelor de contact lingvistic în limba scrisă, precum și la evidențierea antecedentelor istorice ale situației actuale a comunităților maghiare din România.